

**Nguyễn Huy Thiệp**

## **TRƯỜNG CHI**

Ngày xưa có anh Trương Chi  
người thì thậm xấu hát thì thậm hay  
(Truyện cổ)

Trương Chi đứng ở đầu mũi thuyền. Chàng trật quần đái vọt xuống dòng sông. Phía xa kia là chân trời rực hồng rắng đỏ. Nhà nàng ở phía ấy. Sương xuống lạnh. Một nỗi buồn da diết choán ngợp lòng chàng. Chàng gác chèo và mặc kệ dòng sông cuốn con thuyền đi.

Chàng hát:  
Nỗi buồn của ta ơi  
Như cục đá đè nặng tim ta  
Nào ai thấu  
Phía xa kia là quê nhà  
Tuổi trẻ mờ sương  
Những ký ức mờ sương  
Những ước mơ đâu cả rồi?  
Những mơ ước của ta  
Ta đã mơ rất say đắm  
Mơ hoa lá, những bài ca,  
Những tiếng đàn,

Những nụ cười, những đồng lúa chín,  
Những lâu đài rực rỡ,  
Ta đã mơ thấy nàng  
Trong suốt và đỏ chói  
Những mơ ước đâu cả rồi?  
Những mơ ước của ta  
Có ai về đó không?  
Về quê nhà ta  
Chào giúp một câu  
Cho bớt nỗi đau  
Chào giúp một câu  
Cho bớt nỗi sầu  
Những mơ ước đâu cả rồi?  
Những ước mơ say đắm khôn nguôi  
Nỗi buồn của ta ơi  
Như cục đá đè trĩu tim ta  
Ai thấu chăng tình ta? □

Tiếng hát vút cao. Đêm xuống. Bóng tối mù mịt Trương Chi rùng mình vì sự vắng lặng xung quanh. Không ai đáp lại chàng. Sự vắng lặng kinh hoàng. Chỉ có tiếng giun dế, tiếng ếch ương, tiếng chó sủa. Trương Chi úp mặt vào hai lòng bàn tay chai sạn. Chàng khóc. Không có nước mắt. Chàng cắn vào ngón tay. Một đốt ngón tay đứt trong miệng chàng. Chàng nhả máu ngón tay xuống Bông. Trời tối, không thấy máu. Chàng thò ngón tay xuống dòng nước xiết. Dòng nước mơn man khiến chàng dễ chịu. Chàng duỗi thân, ngả người vào lòng thuyền. Chàng nói:

- Cút!

Nói xong chàng nhắm mắt lại. Bốn nghìn năm trước chàng đã mất ngủ thế này. Bốn nghìn năm trước chàng đã đau đớn thế này, chàng đã căm giận thế này.

Việc gặp My Nương xóc lại toàn bộ suy nghĩ của chàng. Trước kia, Trương Chi chỉ hình dung mơ hồ có những cuộc sống khác, lối sống khác. Chàng chỉ ngờ ngợ rằng cuộc đời chàng tẻ nhạt, nhàm chán. Rằng thân phận chàng chẳng ra gì. Rằng con thuyền này, những vật dụng này chẳng ra gì. Rằng thân xác chàng xấu xí, chẳng ra gì. Cả ngay tiếng hát của chàng cũng thế, vô nghĩa, chẳng ra gì. Tuy nhiên, việc tự khép kín, thói lười nhác an phận, thêm một chút kinh bạc nữa và những cố gắng không mỏi để kiếm miếng ăn khiến chàng giữ được bên ngoài vẻ thường. Không ai ngờ vực chàng. Không ai sợ hãi chàng. Chàng sống giữa bầy. Chàng cười nói. Chàng chịu đựng. Chàng mua bán. Chàng chấp nhận. Mọi ước lệ của thói đời lướt qua chàng không dấu vết. Chàng cũng lướt qua nó, những ước lệ của thói đời ấy không dấu vết. Giờ đây, gặp My Nương rồi, chàng hiểu chắc chắn rằng cuộc sống của chàng thật là cút, là cút chó, không sao gửi được. Không chỉ riêng chàng, mà cả bầy. Tất cả đều thôi hoắc.

- Cút!

Trương Chi găm lên khe khẽ. Những bức bối còn cào lòng chàng.

Chàng hát:

Đêm nay là đêm nao

Này người tình ơi

Rồi nàng cũng thành một bà lão

lụ khụ, đáng kính và có đơn thôi!

Bây giờ nàng cứ cười đi

Ta đâu mêch lòng

Nàng còn trẻ tuổi.  
Nàng hiểu làm sao  
Những khao khát nức cười của ta  
Ta vốc một nắm gió  
Ném vào khoảng không kia  
Nheo một bên mắt  
Tay đút túi  
Ta không khiến nàng bận tâm  
Gió đi đâu  
Dạt đến chân trời nào  
Nàng biết quái gì?  
Gió đi đâu?  
Đến bao giờ thành bão?  
Trên con thuyền này  
Ta bắt quyết  
Luyện phép một mình  
Ai thấu lòng ta?  
Nàng cứ cười đi  
Và chớ có tin  
Nàng có tin ai đâu  
Thói của nàng là thế  
Nàng được giáo dục như thế từ bé tí  
Nàng chỉ tin ở bạo lực  
Ta biết thừa  
Ai thấu lòng ta  
Những khát khao của ta  
Những cuồng vọng của ta

Những tín ngưỡng của ta  
Với con thuyền này  
Ta chèo qua số phận  
Ta chèo qua thời gian  
Ta chèo một mình...□

Trương Chi không hát nữa. Chàng lại nói:

- Cút!

Nói xong chàng nhòe dậy. Chàng thấy đói.

Chàng phải kiếm ăn đã. Chàng lái thuyền vào bờ. ở hai ven bờ, suốt từ thượng nguồn đến tận hạ nguồn, chàng đã đặt mỗi bên một nghìn cái đó. Nhắc đó lên là có cái ăn. Đây là cá, là cua, là ếch nhái. Trương Chi bắt cá ném vào lòng thuyền. Chàng dùng hai hòn đá nhen lửa nướng cá. Chàng ăn cá nhưng được vài miếng chàng lại nhỏ đi.

Chàng lại nói:

- Cút!

Hình ảnh My Nương hiện ra. Trương Chi thở dài. Nàng ngả người trên nệm. Nàng lấy những ngón tay thon thả gỡ tóc. Nàng bảo chàng:

- Hát đi!

Viên quan trưởng bảo chàng:

- Hát ca ngợi công danh đi!

Trương Chi tức nghẹn họng. Chàng biết, hát về điều ấy thật là trò cút. My Nương mỉm cười khuyến khích chàng. Chàng đã mềm lòng trước nụ cười ấy. Chàng khò khè trong cổ. Chưa bao giờ chàng hát một bài hát thô bỉ thế này. Bài hát chỉ oàn □ ấy a □ với lại □ huây dô □. Bài hát đông người.

My Nương bảo:

- Hay lắm!

Bọn hoạn quan đứng quanh cười ré lên:

- Hát như cúť!

My Nưong tỏ vẻ thương xót:

- Hát về tình yêu đi!

Viên quan trưởng ngăn lại:

- Đừng! Nên hát về sự nhẫnh nhệ!

My Nưong làm một cử chỉ khuyểnh khích. Trong cuộc đời bạc bẽo của chàng, Trương Chi chưa được ai khuyểnh khích bao giờ.

Chàng hát, mắt hướng về viên quan trưởng:

□ Sự nhẫnh nhệ bắt đầu từ đâu?

Ngày xưa, ta tưởng nó bắt đầu từ bản tính ta

Từ đầu ngón chân, ngón tay ta,

Hóa ra không phải

Sự nhẫnh nhệ bắt đầu từ mảy! □

Viên quan trưởng ngăn lại:

- Đừng hát!

Trương Chi luống cuống. Chàng thấy khổ quá. Giữa sông nước có ai chỉ bảo chàng đâu? Sự nhẫnh nhệ, thói hẫnh tiến, lòng tham, tính thiện... Tất cả như nhau hết, vụn vặt và vô nghĩa lý. Chàng chỉ có một mình. Ngày cũng một mình. Đêm cũng một mình. Mưa nắng như nhau hết.

Bọn hoạn quan cười ré lên:

- Hát như cúť!

My Nưong cười, Trương Chi rất thích giọng nàng cười. Tiếng cười rung trong ngực chàng.

Viên quan trưởng bảo:

- Hát ca ngợi tiền bạc đi!

Bọn hoạn quan reo lên.

My Nương làm một cử chỉ mơn trớn. Chẳng có ai nhận ra cử chỉ ấy. Chỉ có riêng chàng biết. Trương Chi luống cuống, lại một bài hát toàn □ấy a□ với lại □huầy dô□. Có chỗ chàng lại bắt chước tiếng chó sủa, tiếng gà cục tác và tiếng dê kêu nữa. Bài hát đông người...

Bọn hoạn quan cười ré lên:

- Hát như cú!!

Mị Nương cười rũ rượi. Chàng biết, sau tiếng cười độ lượng kia nàng sẽ mím môi lại. Nàng có tật thế.

Trương Chi rùng mình. Chàng thấy lo sợ cho chàng. Chàng biết rõ mình. Chàng có thể chịu được đói khổ, nhọc nhằn, thối nhẩn tâm, sự đều cẳng. Thậm chí cả sự hạ nhục của bọn người nông nổi và thiên cận nữa, không sao. Chàng chỉ sợ khi chính bản thân chàng lâm vào tình thế phải tự hạ nhục bản tính mình, thế là mất hết, không còn tiếng hát, không còn Trương Chi. Trương Chi ngó quanh. Bọn hoạn quan, những gã đồng cô, những tên hề lùn, bọn bói toán, tướng số, lang băm...xúm xít, ép chặt lấy chàng. Trương Chi sợ hãi. Chàng mong nhìn thấy một người đánh cá, chỉ đánh cá mương thôi cũng được, chẳng cần đến loại người đánh cá kinh. Chàng sẽ vững tâm. My Nương giúp chàng. Nàng bảo:

- Hát về tình yêu đi!

Trương Chi nhắm mắt lại. Chàng thấy bồng bênh như đứng trên thuyền. Đến lúc này, chàng biết chàng phải cất giọng tự hát cho mình, bởi không chàng sẽ mất hết, mất cả cuộc đời. Chỉ bằng tình yêu của chàng, tình yêu chân thực và nồng cháy của chàng mới hòng cứu vớt được. Không phải My Nương, không chỉ là My Nương. Dù cho My Nương có là một con phượng hoàng kiêu hãnh hoặc một con nhện xấu xí cũng vậy. Với chàng lúc này tất cả đều

như nhau. Tình yêu của chàng hướng về tuyệt đối Nàng là cái bầy của số phận chàng.

Chàng hát:.

□ Tình yêu, bài ca mà Trương Chi hát

Cất lên từ trái tim bị thương tổn

Ngọn cờ nàng phất trên ta là tình yêu

Và tiếng trống trận là nhịp tim ta

Kẻ thù của ta

Chúng sẽ bồi nhọ tên ta

Còn ta

Ta sẽ vung ra trước chúng

Lưỡi mác của tình yêu

Xuyên qua tim ta

Và qua tim nàng

Này người tình ơi

Thực ra, nàng còn rỗng tuếch và tẻ nhạt

Tâm hồn nàng có những con rắn hoài nghi

trơn tuột nằm phục

Nàng gian lận trong bài bạc

Nàng đánh giá điều thiện như cách nàng

đánh giá đồ trang sức và tài sản

Nàng ngờ vực ngọn gió

Và gieo gặt nhờ kích thích thói xấu

Môi thính của nàng

Là quyền lợi và danh dự hảo huyền

Ta đâu cần một bữa cơm

Đâu cần một manh áo

Cơm ta thiếu gì?  
áo ta cần chi?  
Ta ở trên đất đai của tổ tiên ta  
Và quăng lưới trên dòng sông của tổ tiên ta  
Những khao khát của ta  
Hướng về tuyệt đối...  
Ta là Trương Chi  
Ta ca ngợi tình yêu  
Nở từ hạt thiện  
Và bông hoa của tự nhiên  
Là sự chân thực lạnh buốt...□

Tiếng hát Trương Chi cao vút. Xung quanh im bật. Những giọt nước mắt long lanh trên mắt My Nương. Nàng chưa từng được nghe ai hát thể này. bọn hoạn quan, những gã đồng cô, những tên hề lùn, bọn bói toán, tướng số, lang băm...đứng dật cả ra. Trương Chi vẫn hát, đôi chân của chàng như bốc khỏi đất, chàng đang bay lên.

Chàng hát:

□Hãy ca hát tình yêu  
Hỡi những trái tim lãnh cảm  
Những trái tim sắt đá  
Bạo lực chỉ gây oán thù  
Nòi giống phải trả giá  
Ta là Trương Chi  
Ta hát cho tình yêu  
Vẻ đẹp tự nhiên  
Sự chân thực lạnh buốt...□

Chàng hát:

☐ Ta là Trương Chi

Ta hát cho tình yêu

Đây là thanh danh ta

Và thanh danh nàng...☐

Chàng hát:

☐ Ta là Trương Chi

Ta hát cho tình yêu

Tình yêu không xúc phạm được

Bởi nó kiêu hãnh và tinh tế...☐

Chàng hát:

☐ Ta là Trương Chi

Ta hát cho tình yêu

Tình yêu cần hy sinh

Bởi nó không khoan nhượng...☐

Chàng hát:

☐ Sự ngu ngốc hay khôn ngoan với tình yêu đều như nhau

Sự ràng buộc hay không ràng buộc cũng thế...☐

Chàng hát:

Tình yêu không mất đi và không sinh ra

Tình yêu tuyệt đối...☐

Chàng hát:

□Ta là Trương Chi

Bài ca ta cất lên từ trái tim bị thương tôn

Này người tình ơi

Xin đừng vì sự thương tổn trái tim ta mà

tổn thương trái tim nàng

Chúng ta đi qua cuộc đời bạc bẽo này, giả dối này

Nàng cứ sống đi rồi sẽ hiểu

Những chân trời nào nàng sẽ qua...

Và những gì làm trái tim ta đau

Ghi dấu trên thanh danh ta...

Và trên cả thanh danh nàng...

Có một thứ tình yêu bất tử...□

Trương Chi im bật. Chàng cũng không biết chàng đã bay tới bến sông từ khi nào nữa. Hình ảnh Mỹ Nương biến mất đâu rồi, trước mặt chàng là sông nước trắng xóa một màu, trời mây trắng xóa một màu.

Trương Chi chèo thuyền ra giữa tim sông.

Chàng lại nói:

- Cút!

Chàng từ trên thuyền bước xuống xoáy nước giữa sông. ở trên trời, trên mặt đất, trên biển cả và các dòng sông đều có những hốc đen bí mật. Những xoáy nước trên sông là những hốc đen như thế.

\*

Trong truyện cổ, người ta kể rằng khi hát xong câu hát cuối cùng:

□Kiếp này đã dở dang nhau

Thì xin kiếp khác duyên sau lại lành □.

Trương Chi đã nhảy xuống sông tự trầm. Hồn chàng nhập vào thân cây bạch đàn. Người ta lấy gỗ bạch đàn tiện thành bộ chén tiến vua. My Nương rót nước, nhìn thấy hình ảnh Trương Chi trong chén. Giọt nước mắt nàng lăn xuống, cái chén bạch đàn vỡ tan.

Tôi - người viết truyện ngắn này - căm ghét sâu sắc cái kết thúc truyền thống ấy. Quả thực, cái kết thúc ấy là tuyệt diệu và cảm động, trí tuệ dân gian đã nhọc lòng làm hết sức mình. Còn tôi, tôi có cách kết thúc khác. Đây là bí mật của riêng tôi. Tôi biết giây phút rút đời Trương Chi cũng sẽ văng tục. Nhưng đây không phải là lỗi ở chàng.

My Nương sống suốt đời sung sướng và hạnh phúc.

Điều ấy vừa tàn nhẫn, vừa phi lý.

Lẽ đời là thế.